

Ibi celebravit anno MDCII hocque Monasterium rexit
 usque
 Ad totum MDCVII, quo anno die XX Aprilis aedifi-
 cium coeptum est
 P. M. Franciscus Casasupra de Gentilino et
 P. M. Philippus Alexandrinus Prior Generalis visitavit
 Idem Fr. Gregorius eodem anno MDCVI posteritatis
 gratia
 Facere fecit.

Slovenska književnost.

I.

Slovenska mati.

Podučna knjiga materam, kakó naj sebe in svoje otroke zdrave obvarjejo. Spisal dr. Kočevar. V Ljubljani 1882. 8, 48 str. Tiskala „Narodna Tiskarna“. Založil dr. Kočevar v Celji. — Cena 30 kr.

Slovensko slovstvo ima le malo v medicinsko stroko spadajočih knjig. Strogo znanstvenih nimamo in jih ne moremo imeti, a tudi popularnih je prav pičlo število. Razen še zastarelega dr. Prelogovega prevoda Hufelandove makrobiotike in že pošlega „Domačega zdravnika“, kateri pa ni iz zdravnikovega peresa, donašale so Mohorjeve knjige nekaj krajših zdravstvenih spisov, n. pr. o koleri, o prvi pomoči v smrtnih nevarnostih itd. Popularne knjige za kmetsko ljudstvo, kako naj bi si ohranilo zdravje (Gesundheitslehre), še pogrešamo in želimo, da bi Mohorjeva družba kmalu našla pisatelja, kateri bi jej spisal tudi tako potrebno knjigo. Sicer pa jej ni treba pisatelja iskati, samo naprosi naj ga, da se loti še tudi tega dela, naprosi naj pisatelja „Slovenske matere“, g. dra. Kočevarja in slovenski narod bo imel knjigo, s katero se bo lahko smel ponašati, kakor se sme z ravno te dni na svetlo dano poučno istega pisatelja ponašati.

Popularna literatura narasta pri vseh narodih, zlasti imajo Nemci cele biblioteke pouku prostejšega ljudstva namenjenih knjig. A navadno imajo vse te knjige toliko učenega balasta, da jih človek, kateri ni vsaj srednjih šol dovršil, ne razume in kar je v njih praktičnega zrna, skrito je pod plevelom učenih fraz. Pisateljem je na tem, da razkazujejo svojo učenost, pa nič menj tudi na tem, da ima knjiga toliko več tiskanih

pol, kajti več pol, več nagrade. Ljudstvo ima tedaj prav malo haska od takega popularnega slovstva, posebno od onega, katero spisujejo učenjaki po teoriji brez pravega znanja dejanskih razmer. Kaka dobrodejna razlika med pisateljskim delom učenjaka-teoretika in med pisavo moža, učenega tudi v svoji stroki, a zajemajočega iz skoro petdesetletne praktične skušnje!

Obče čislani in obče priljubljeni starosta štajerskih Slovencev na večer svojega plodunosnega življenja ni mogel lepšega in koristnejšega božičnega darú prinesiti svojemu narodu, nego je storil s svojo knjigo: „Slovenska mati“. Spoznal je, da je treba pri korenu začeti, da je treba pred vsem skrbeti za zdrav krepek zarod; a videl je premnogokrat, da zaradi slabih škodljivih navad se pokvari mladim materam zdravje časi za vse življenje in se že pred porodom, po gostem pa v prvem letu otroku vcepijo kalí poznejših bolezni. „In to je nesreča za posamezne rodovine in za ves slovenski narod.“ To spoznanje je napotilo g. doktorja, da je napisal pravila, po katerih se morajo ravnati žene noseče in žene poródnice in kako se mora oskrbovati malo dete, da se mu telo in um krepko razvijata.

Prečitavši to knjigo, nisem vedel, čemu bi se bolj čudil: ali kratki, jedernati pisavi, razumljivi vsacemu priprostemu človeku, brez blestečih se učenih fraz, ali temeljitemu poznanju ljudskih razvad in napak, ali modrosti naukov, ali prav po očetovsko ljubeznivi skrbnosti pisatelja za mater in dete! Tako pisati more le mož, ki je v svoji vednosti strokovnjak, čegar bistro oko pa ni zatemnilo kako pedantično učenjaštvo, ki je spoznal, kar je napačnega, a ni obupal o izboljšanju, temveč v svojem blagem srci preudarjal in premišljeval, kako bi odpravil napake in pomogel k zdravemu, čilemu narastaju svojega toli ljubljenega naroda.

G. pisatelj deli vso tvarino v štiri oddelke: I. Žena v nosečem stanu. — II. Žena v poporodni dobi. — III. Oskrbovanje otroka v prvem letu. — IV. Dete v drugem in tretjem letu. V vsacem oddelku napoveduje natančna pravila, kako treba ravnati materi in z materjo in otrokom in česa se varovati, bodi si v jedí in pijači, bodi si v delu in v dušnem oziru, da se zdravje ohrani. Pri tem se izogiblje navadnih učenih uvodov iz anatomije in fiziologije in pripoveduje samo najpotrebnejše stvari o sestavi zraka, jedil, pijač, o prebavljanji itd. Ker pa g. pisatelj vé, da se mora dijeta ravnati po premoženskih razmerah, pripoveduje tudi v tem zmislu svoje mnenje in navaja neškodljiva in škodljiva jedila za nosečo ženo, kateri med drugim ukazuje: „Ne treba jej zahajati v gostilnice, kar se itak ne spodobi za ženski spol.“ Za škodljive

jedila spozna suhe, surove klobase, premastne mesene jedi, svinjsko, račje, gosje meso itd. „Posebno škodljiv je novopečen in vroč kruh.“ Obžalovati je, da se kmetska dekleta ne nauče vsaj domačih jedil ukusno kuhati. Potem graja nesnago v hiši in kuhinji, nečisto sapo v sobah zlasti po zimi, dalje da na kmetih vsi iz jedne sklede vsak s svojo žlico zajemajo brez krožnikov. Kjer govori g. pisatelj o hudih nasledkih duševne razdraženosti, pravi jedernato: „Huda jeza, dolgotrajna mržnja, otožnost z velikim žalovanjem in iznenadni strah vznemirijo dušo, stresejo čud ali srce, umamijo materine čutnice, katere ravnaajo rast otroku, ter spridijo kri, od katere se redi otrok.“ In tu g. pisatelj hudo graja, da se pri ženitvah ne gleda na medsobno ljubezen, ampak na imetje ali lepoto; in vsled tega toliko nesrečnih zakonov. Kdo ne bo pritrdil prelepim in modrim besedam: „Ako je mož prijazen, značajan in pameten, bode lepo ravnal z ženo in ta ga bode spoštovala. Jednakih mislij in jednakega čutja bodeta zadovoljno živela. Ako pa je mož neotesan, neznačajan in nepameten ter se tako obnaša, da ona ljubosumiti začne, takrat ne more ga ne ljubiti, ne spoštovati in tem manje, ako je primerno starejši. Malo kateri dan mine brez prepira. On zanemarija ženo in gospodarstvo ter hodi kratkočasit se. Ona njemu očita nemarnost, on njo zmerja, beseda besedo prinese in do tepeža pride.“ In nasledki, kako plastično so opisani: „Žena žalostna in pobita, ali razdražena in jezna nima veselja do življenja. Bledega in upadenega lica hira na duši in telesu. Ne mara za moža, v strahu pred njim ne more mu odkritosrčna biti in začne ga črtiti. V hirajoči materi ne more dete zdravo ostati in zgodilo se je, da je ali umrlo, ali tako slabo porodilo se, da za življenje ni bilo sposobno. Torej naj dobro premislijo stariši, komu hočejo dati hčer za ženo. Nepremišljena ženitev je navadno polna nesreče.“

V drugem oddelku se kaže zares očetovska skrb za porodnico. Tu ima pisatelj dovolj gradiva za opravičeno grajo kmetских babic in njih ravnanja s porodnicami. Malo preveč vender zahteva g. pisatelj, ako ukazuje, da mora porodnica vsaj celih 8 dnij v postelji ostati. Posebno svari pred škodljivimi vplivi, kakor so: „pregrešek v živežu, premraženje, bivanje v kužnem zraku, nesnažnost, silno ganenje srca, iznenadno veselje, velika žalost, stres duše, jeza, strah.“ „Pridna gospodinja ima o tej priliki svoje stanovanje zmerom snažno. Ona ne trpi umazanih in s prahom pokritih stolov, klopij in mize. V postelji ne trpi stare slame, umazane žimnice, rjuhe in odeje. Snažno stanovanje priča za njeno pridnost.“ Ker so porodnice jako občutljive ter

rahlega zdravja, mora se prijazno in uljudno ž njimi ravnati. Zato g. pisatelj zahteva od moža, „ako je pameten, značajan in ljubezniv, kar bi vsak moral biti,“ da si bode prizadeval, da žena mirna in zadovoljna ostane; sedel bode, kadar ima čas, pri njeni postelji, pomenkoval se prijazno, govoril o prijetnih dogodkih, zamolčal nesrečo pri gospodarstvu in v rodbini, opominal domačine, naj se spodobno obnašajo proti gospodinjji, odvrčal bode silne obiskovalce in vse odvrnil, kar bi moglo ženo razdražiti ter prouzročiti skrb, otožnost, nevoljo, srd, jezo, strah in grozo. — „Mož mora skrbeti, da se odvrnejo vsi škodljivi vplivi od žene, ako hoče obvarovati sebi gospodinjo, otroku pa mater živo in zdravo.“ Zares zlate besede, katere morajo izvirati le iz ust moža, ki je sam dal najlepši vzgled ljubeznivega družbinskega življenja.

V III. in IV. oddelku obrača g. pisatelj svojo skrb na ravnanje z otrokom novorojencem in od 1. do 3. leta. Jako zanimljiv je opis, kako se razvija otroški um. Tudi tu se nam kaže g. pisatelj bistrim opazovalcem in psihologom, ki sledi korak za korakom duševnemu razvoju otroka od prve dobe, ko začne mater spoznavati po glasu, dokler je tudi po vidu ne razločuje od drugih osob. In odslej začne otrok spoznavati druge reči v sobi. „Skozi okno vidi po dnevi na dvorišči domače živali, ali na vrtu rože, drevesa, vodo, morda mimo tekoče vozove na cesti, priprežene konje ali vole, po noči na nebu zvezde in luno, na katero posebno rad gleda. Koncem prvega ali v drugem letu bode zapazil bližnje in oddaljene hiše, različna poslopja, posamezna drevesa, hoste, hribe, na hribih cerkve, potem drdrajoče vlake, delavce na polji, voznike na cesti, popotnike, vojake; v 3. letu bode razločil njivo od travnika, na slednjem nabiral rože, katere mu imenuje mati. Mati mu tudi imenuje pridelke na njivah nasejane ali zasajene, ptiče leteče in pevajoče. Ona mu kaže na sadnih drevesih črešnje, slive, hruške, jabelka.“ Srečen otrok, ki ga mati skrbno vodi v prvih letih njegovega bitja, srečna pa tudi mati, ker čuti, da v tej dobi življenja je ona jedina vse nedolžnemu detetu in da v njegovem duhu ni prostora za drugo mišljenje in drugo ljubezen, kakor do ljube mamice.

„Slovenska mati“ naj tedaj roma v vsako slovensko hišo, da s svojimi zlatimi pouki odpravi škodljive napake in razvade, zaradi katerih se je že marsikatera slovenska mati ugonobila, ter da pomore k vzreji zdravega in krepkega slovenskega narastaja. G. pisatelja pa prosimo, naj se loti še drugega dela, katerega nam sam obeča na konci svoje knjige, naj spiše po svojih mnogoletnih skušnjah pouk, kako

je skrbeti v poznejših letih za telesno zdravje in umno razvitje otroka in kako za telesno in duševno zdravje ljudstva sploh.

Dr. Vošnjak.

II.

Fizika

za nižje gimnazije, realke in učiteljišča.

Spisal in založil Jakob Čebular, c. kr. višje realke profesor v Gorici. V Gorici natisnila Hilarijanska tiskarna 1882. 8ka, 90 str. Cena: 80 kr. I. del: Vvod, občna svojstva teles, toplota, učini molekularnih sil, kemija, magnetizem in elektrika.

Važnost prirodoslovja v vzgojevalnem in materijalnem oziru je dan danes obče priznana, in ta obče priznana važnost prirodoslovnih disciplin nam naklada dolžnost, da smo v sredstvih, to vedo pospešujočih, izbirčni in previdni. Posebno pa smo dolžni v slučajih, kjer je pouku v tej vedi že kratek čas odmerjen, kjer je treba ozir jemati tudi na druge vede in različne meri duševnega delovanja, gradivo za vsebino knjige, posvečene mladini v omiko in razvoj njenih umstvenih močij, na tanko prerešetati in strogo na to paziti, da jej podajemo od najboljšega le najboljše. Težka naloga, a še težja postaja, če si ogledamo vedno rastoč obseg prirodoslovnih ved; če pomislimo, da množi socialno življenje dan na dan tirjatve do človeških močij, da je torej naloga mladini v rešitev dana zaradi vedno večjih potreb zmerom večja in težja, a doba predpisana pripravi in rešitvi naloge vedno ista.

Ko si je tedaj prirodoslovne šolske knjige pisatelj primerno in dovoljno gradivo izbral, odstranil je še le prve zapreke dobri knjigi. S koliko faktorji mora še le potem računati! Metodo, razvrstitev, razpravo posamičnih učnih stavkov v jezikovnem in tvarnem oziru, podobe in druge važne činitelje mora vedno pred očmi imeti, ako hoče tirjativam dobre šolske knjige zadostiti.

Ni torej čuda, da je pri ogrožni množini prirodoslovske nemških knjig prav malo za šolsko rabo sposobnih. Če ima pa pisatelj taki knjigi že tedaj težavno in nevarno stališče, ko piše za narod, čegar fizikalno polje je vsestransko razorano, koliko težje mora biti delo pisatelju slovenskemu, kateri mora poleg družega ledino v jezikovnem oziru še le razorati in potem še le na obdelovanje misliti?

Čestitamo iz srca gosp. pisatelju, da je pri tolikih težavah to nalogo častno rešil ter knjigo obelodanil, katero moremo za nižje razrede naših učilišč toplo priporočati.

Težišče slovenske fizike je iz znanih vzrokov jezikovna stran, vsake — metoda. Jezikovni strani je pisatelj tudi največjo pozornost posvetil in — radostno pripoznavamo — vrlo uspešno. Jezik je krasen, beseda teče tako gladko, neprisiljeno, da je veselje knjigo čitati, stavki so kratki, učni knjigi povse primerni, sapo zapirajočih perijod, ki uk le težijo, ogibal se je pisatelj, kar je vse hvale vredno. Malenkost bi imeli v tem oziru knjigi očitati. Za ušesa bi bilo bolje, da se je ogibal stereotipne konstrukcije pogojnih stavkov z glagolu pripeto besedico „li“ ter se posluževal tudi navadnih pogojnih veznikov, držeč se i tu načela: *variatio delectat*.

Da se je držal pisatelj tistega načela, kakor je vodilo nadzornika dr. Jos. Krista pri izbiranju, sestavi in razvrstitvi ogromne fizikalne tvarine v harmonično celoto, isto tako pri obravnavi posamičnih zakonov, učnih stavkov in definicij, moramo z didaktičnega stališča le odobravati. Metoda je tu in tam nižjim razredom najprimernejša, namreč induktivna; najprej so vselej navedeni poskusi, in iz njih so izvodi v obče dosledno izvedeni in jedernato sestavljeni; mladina se uči tu induktivne logike. Definicije so precizne.

Toda Kristova knjiga je pisana s posebnim ozirom na gimnazije in zadostuje povsè le tem zavodom; slovenska pisateljeva pa bi morala zadostovati tudi realki in učiteljiščem, kar tudi v obče bode. Vender bi želeli, da bi se bil pisatelj bolj oziral na zadnja dva zavoda, nego se je. Gimnazijam je namen neka idealnejša vzgoja mladine, gimnazijalec je bolj teoretik, idealist; njemu je naloga, prisvojiti si fizikalnih zakonov in fizikalnega znanja brez ozira na praktično uporabo za vsakdanje življenje, da bi le z njihovo pomočjo samostalno prirode pojave tolmačil in zasledoval; tu ima fizika izključivo le vzgojevalen pomen. Po realkah in učiteljiščih moramo — zoper to ni ugovora — tudi ta motiv fizikalnih disciplin v prvi vrsti poudarjati, a pri tem ne smemo zabiti, da pripada dijakom teh zavodov i naloga, praktične nasledke prisvojenih si naukov zahtevati; pomisliti je dalje, da dijaki teh zavodov večinoma tako rekoč prenašajo vede med obrtnike, trgovce in prosto ljudstvo. In to bi moral pisatelj fizike, namenjene vsem trem zavodom, v poštev jemati, kar tudi različnost tej vedi odmenjenega časa vелеva. V gimnazijah se poučujeta namreč fizika in kemija tri semestre po tri ure; na učiteljiščih

osem semestrov po 2 in 3 ure (v 5. in 6. sem.); na realki pa so odmerjene sami fiziki skozi 4 semestre po 3 ure na teden. V katero mer bi nasvetovali razširjenje knjižne vsebine, jasno je pač iz ravno navedenega. Razen kemije ima knjiga teoretičnega gradiva dovolj, da! skoro še preveč; a več vprašanj in navodov praktični uporabi fizikalnih teoremov s posebnim ozirom na obrt, hiševanje, poljedelstvo bi želeli, kar tudi ustanovni statut učiteljiščem zahteva. Prekoračili bi mejo kritike, ko bi hoteli vse natanko navajati, kaj in koliko bi se imelo dodati in kako izvesti.

To, kar pisatelj uči iz kemije, zadostuje gimnazijam, — realkam ni potrebno, ker je tamo kemija samostalen predmet, — učiteljiščem pa ne zadostuje. Učiteljiščem treba dodati posebno kemijo, kakeršna je n. pr. Kauerjeva kemija za učiteljišča.

V oziru razvrstitve kemičnega gradiva pa bi bilo smotru primerneje, ko bi se bil pisatelj več oziral na dotična pedagoška načela, namreč na spojitve rahlovezanega gradiva v posamezne skupine sorodnih prvin, s čimer bi bil mladini veliko uslugo učinil, podajaje jej učenju potrebnih oporišč, rekel bi duševnih zavijač, s pomočjo kojih se um gradiva oklepa, da si ga laže prisvaja in stalno obdrži. V pojasnilo navedenega opozorujemo le na razvrstitve pakovin in kovin v skupine po njihovi vrednosti, kar ni le zaradi pregleda učbene tvarine velike važnosti, temveč priduje i v tem, da takoj znamo, s koliko atomskimi težinami vodika se kemično spaja jedna atomska težina katere koli razvrščenih prvin.

Da pisatelj opušča definicijo neorganske kemije, kakih deset paragrafov obsezajoče, ko vendar med prvo uvrščeno organsko kemijo izrekoma navaja in definuje, to nedostatnost moramo za stalno Kristu na račun zabeležiti; pisateljeva je menda le hiba zoper sistematiko, da je za organsko kemijo zopet košček neorganske — kovini železo in kalcij — uvrstil.

V 4. oddelku so petim, v 5. kakim osmim in v 7. dvema tehniškima izrazoma dodani kongruentni nemški termini. Inače iščemo v vsej knjigi zaman enakih slučajev, a zaman tudi doslednosti za to ravnanje. So li izrazi „parni prekat“, „zasova“, „zamašnjak“ i. t. d. ročnejši nego „telesna skupnost“, „zveznost“ ali „razkisatev“? Po našem prepričanju bi bila vrednost knjigi poskočila, ko bi bil pisatelj dosledno vsem slovenskim tehničkim izrazom — izvzemši mednarodne — dodal nemške. S tem bi bil nemški terminologiji privajenim čitateljem — in teh je

velika večina — zelo olajšal prehod v nove razmere, mladini pa in učitelju fizike zelo ogladil pot za uk oziroma pouk te vede v višjih razredih gimnazije, dokler ostane ta tudi pri nas nemški. Koliko čitateljem so znane n. pr. subtilne različnosti besedij: teža, težina, utežje, težnost, težišče, težišnica? In ne zahteva li korist mladine, da bi se že tu privadila nemški terminologiji za nemško višjo gimnazijo? Izvestno je tudi, da je treba pri sestavi knjige lagotnost občinstva v poštev jemati, a z eventuelnim dodatkom terminologije na konci knjige se ne more tej v jednaki meri zadostovati, kakor po označenem načinu.

Podobe so nazorne in lične in zadostujejo terjatvam take knjige. V naših ubogih razmerah ne bode seveda nobenemu na misel prišlo podobe soditi po merilu praktičnih Angležev, kateri jim za nazorno učenje veliko važnost pripisujejo. Prav bi bilo, da bi bil pisatelj vsaj pri nekaterih podobah čitateljevo pozornost pristojno večkrat nanje zakrmil.

Toliko v obče.

(Konec prih.)

III.

Geometrija za nižje gimnazije.

Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Po devetnajstem natisku poslovenil J. Celestina. Prvi del. V berilo vtisnenih je 126 slik. V Ljubljani 1883. 8^{ka}, 91 str. Natisnila in založila Ig. v. Kleinmayr & Bamberg. Cena 1 gl. 10 kr.

Meseca julija je izšel v isti založbi po Močnikovem nemškem izvirniku od istega prelagatelja poslovenjeni I. del aritmetike za nižje gimnazije, obsezajoč tvarino za prvi in drugi gimnazijalni razred. Slavno ministerstvo za nauk in bogočastje je potrdilo to knjigo za šolsko knjigo z razpisom s 17. novembra t. l. štev. 19012.

Komaj čez pol leta podaje nam isti gospod prelagatelj zopet šest tiskanih pol obsežen prevod nemške šolske knjige. Iz tega se dá sklepati na izredno marljivost g. prelagatelja. Razen te velike marljivosti odlikuje se g. prelagatelj tudi z veliko natančnostjo. Čitatelj, prebravši meseca julija dotiskano aritmetiko in ravnokar izšlo geometrijo, spozna takoj, da se je g. prelagatelj v tem času marsičesa naučil.

Prelagajoč aritmetiko se je držal g. prelagatelj nemškega originala nekoliko pretesno, kar ga je sililo podajati nam časih v slovenščini

natisne še ostali rokopis ter na svetlo da vsa knjiga ob enem, ako g. pisatelj odobri potrebne jezikovne poprave, kakor želi odbor. Nikdar pa odbor ni bil toliko nespameten, da bil hotel samo „četiri pole“ dajati na svetlo. To naj se v „predgovoru“ omenjene knjige resnici na čast in obrambo popravi. — Vrne se gg. pisateljem več rokopisov, ker jih Matica ne more vzprejeti. — Rokopis „Turki in Turkinje“ po Amicisu se izroči prof. Zupančiču v pregled. — Ponujani prevod Šenovca romana „Kletva“ se ne vzprejme, ker sploh ne kaže prelagati na slovenski jezik hrvaških knjig. Znanje hrvaškega jezika se je med nami že tako razširilo, da vsak omikani Slovenec hrvaške knjige brez posebnega zadržka čita v izvirniku. — Sklene se naprositi prof. Glowacki, da kmalu pošlje II. del svoje flore slovenskih dežel, ker bi Matica prihodnje leto rada izdala vso knjigo na jeden pot. — Drugi del „Lovčevih zapiskov“ naj se priredi za tisk. — Prevod povesti Kraszewskega „Koča za vasjo“ naj se še nekoliko popravi, ker je po nekaterih mestih nedostaten. — Prof. Sonnenleitnerju na Dunaji naj se pismeno izreče zahvala, ker se je pod njegovim nadzorovanjem zdelovala prekrasna Miklošičeva podoba. — Odločijo se pisateljem za l. 1882. in 1883. nagrade, a s tem dodatkom, da se od nadgrad odštejejo potroški za popravljanje nedostatnih rokopisov in za neopravičene tiskarske korekture. — Gospodarskemu odseku se naroči, skrbeti za to, da tiskarna gotovo dotiska knjige do 1. novembra, ker so se za letos že čez mero zapoznele, česar ni kriv odbor, ki je o pravem času pripravil vse rokopise. — Odbor sklene občni zbor Matice Slovenske sklicati na 19. dan novembra. — Naroči se odseku za premembo Matičnih pravil dotlej sestaviti in odboru predložiti svoje poročilo.

Šolske knjige. Hrovatova „Latinska slovnica“ in Žepičeve „Vaje“, katere je založil dež. odbor Kranjski, pošle so do zadnjega izvoda. Deželni odbor je samo za „Vaje“, stržil 1260 gld., tako da se je knjiga dobro izplačala. Novo izdanje obeh knjig se je naročilo, kakor čujemo, g. prof. V. Kermavnarju v Ljubljani.

Slovenska književnost. Sveta Gora pri Gorici, zgodovina te božje poti, 183 str. — Sveta Gora pri Gorici. Nekaj zgodovinskih črtic o tej božji poti s poukom o romanji in razkazom svetogorskih odpustkov, 28 str. — Devetdnevnik k časti milostne Matere Božje na Sv. Gori pri Gorici, 39 str. Te tri knjižice v jedni spisal je gosp. Anton Červ, mašnik na Sv. Gori, založil svetogorski vodja L. Rutar, a natisnila s prav lepimi črkami „Hilarijanska tiskarna“ v Gorici, 1883. — G. A. Červ je kot jedernati, humoristični pisatelj slovenski (po svojih spisih v „Glasu“ in „Soči“) znan ne samo po Goriškem, nego tudi zunaj mej svoje ožje domovine. V prvi izmed gori navedenih knjižic nam je opisal s krepko, gladko in do srca sezajočo besedo zgodovino „te najimenitnejše božje poti na Slovenskem, ker se je tu sama nebeška Kraljica prikazala in neposredno ukazala, naj se jej ondi cerkev zida“ (iz pregovora). S tem je gosp. pisatelj donesel veliko zanimivega in kritično urejenega gradiva za kulturno zgodovino goriško v preteklih treh stoletjih. Naj bi nas tako nadarjen in slovenščine v popolni meri vešč pisatelj kmalu razveselil s kakim drugim delom svojega krepkega peresa! — Opomnje vredno je, da gori navedenih knjig nekateri slovenski listi nalašč niso hoteli omeniti, ker govori o Sv. Gori na Goriškem! (A večkrat so tega krivi tudi gg. pisatelji in založniki sami,

ker se jim ne zdi vredno svojih knjig pošiljati raznim uredništvom slovenskih časopisov, nego zmotno mislijo, da je vsak urednik dolžan knjigo ne samo kupiti, ampak tudi priporočati. Drugod ljudje bolje vedo kaj se spodobi. Ured.)

S. R.

Jurčičev roman „Doktor Zober“ priobčuje v češkem prevodu leposlovni list „Ruch“; njegov roman „Ivan Erazem Tatenbach“ pa v nemškem prevodu „Südsteierische Post“ v Mariboru.

Preširnova ljudomilost. Leta 1848. imel je dr. Fr. Preširen za pisarja sina svojega pokojnega prijatelja Andreja Smoleta. Mladeniča so zadela vojaška leta in moral je v Ljubljano k naboru. Pri „Virantu“ so ga potrdili. Ko Preširen to zve, zasvetile so se mu solze v očeh in takoj ga je hotel odkupiti. „Osemsto goldinarjev imam k sreči ravno pri sebi, dajte mi mladeniča nazaj!“ Toda žalibog, da se tistega leta ni noben odkup dovolil in se torej tudi Preširnu prošnja ni mogla izpolniti. Toliko je pa vendar le preprosila, da so mladeniču cel mesec dni dopusta dali.

„Slovenec“, XI, št. 147.

Pričetki avstrijske obrtnosti in trgovine za cesarja Karola VI. Prof. dr. Fr. Martin Mayer v Gradcu je pred nekoliko meseci dal na svetlo knjigo: „die Anfänge des Handels und der Industrie in Oesterreich und die orientalische Compagnie. Innsbruck, 1882, 8, 134“; cena 1 gld. — na katero s temi vrsticami obračam pozornost čestitih čitateljev; kajti vredna je naše pozornosti v polni meri in vsak prijatelj domače zgodovine, kakor tudi obrtnega in trgovinskega razvoja naše dežele in naše države jo bode čital z največjim zanimanjem. Gradivo svoji knjigi je prof. Mayer dobil v muzealnem arhivu v Ljubljani. Tam se namreč nahajajo natančni prepisi sejnih zapisnikov dvorne kamore, katere je za Karola VI. oskrbel Ljubljčan Fr. pl. Reigersfeld. Ta mož je bil jako omikan, podjeten, bistroumen in v trgovinskih stvareh izredno zveden; zato mu je vlada izročala imenitne posle v prospeh domače obrtnosti in domače trgovine; tako je bil na pr. l. 1723. s tremi avstrijskimi ladjami in z domačim blagom poslan v Lizabon, da bi osnoval trgovinsko zvezo med Trstom in Portugalskim; l. 1731. je bil drugi asistent v Trstu v prospeh domače trgovine osnovega oblastva „Intendenza litorale“ itd. O vseh svojih poslanstvih, izkušnjah in opazovanjih je pisal Reigersfeld točen dnevnik ter prepisaval uradne spise in načrte o trgovinskih stvareh. In to gradivo je porabil prof. Mayer za svojo knjigo, katera je skoz in skoz oprta na vire, do zdaj nepoznane; za to knjiga ni samo v obče zanimiva, ampak prinaša tudi veliko novih podatkov, katerih ne čitamo v nobeni zgodovini avstrijski. Tu je prvič natančno opisana zgodovina „orijentalne družbe dunajske“ („orientalische Compagnie“), katere ni zamenjavati z vzhodnoindiško trgovinsko družbo, ki se je za Karola VI. osnovala v Ostendi v Belgiji. Opisani so tu avstrijske vlade in omenjene družbe napor, da bi se povzdignila domača industrija in da bi se odprli pomorski potje domači trgovini v jutrove in zapadne dežele. Razkrite so tu vse spletko in razloženi vsi zadržki, katere so avstrijski trgovini delali dobička željni domači trgovci, občna nevednost prebivalstva, razni deželni stanovi in tuje države, osobito Benetke. O razvoji Reke in Trsta, ki sta bila l. 1719. proglašena za svobodni pristanišči, priobčuje knjiga zanimive nove podatke, ravno tako o tedanjih mitnicah in cestah; državna cesta z Dunaja v Trst